

Sorsmozaik 3-4.

Nyelvlecke

Köztudott, és napjainkban is gyakori beszédtema, hogy az anyaország határain kívül rekedt, tömbökben élő magyarok nem tanulják meg kellőképpen az államnyelvet. Vonatkozik ez főleg ránk, itt, a Tisza-vidéken. Hiába a sok próbálkozás, kényszerített elszarbesítés az új, még újabb, majd a legújabb Jugoszláviában, Szerbia és Montenegróban, illetve Szerbiában – a zentai vagy az adai átlagember nehezen sajátítja el a környezete nyelvét. Persze, van ebben némi előítélet, „nem szeretem” hozzáállás mód is, no meg az iskolai nyelvórák sem eléggé hatékonyak. Aki itt nem születik bele vegyes házasságba vagy rokonságba, bizony, előbb-utóbb megszenvedti ezt a „hiányosságát”.

Nekem sem volt sok esélyem és alkalmam arra, hogy idejében elsajátíthassam „második anyanyelvünket”. Az adai Petőfi utcában, majd a zentai Ady Endrében egy-két szerb családon kívül nem lakott több „ál-lamalkotó”. A házunk előtt összeverődött gyerekcsapat minden tagja magyar volt, és ha néha, rövid időre közénk is keveredett más nemzetiségű (emlékszem egy német kisfiúra is), az gyorsan megtanulta tőlünk még a legnyelvtörőbb „Mit sütsz, kis Szűcs” mondókát is.

Nem csoda hát, hogy az óvoda és az alsó osztályok után Adáról Zentára kerülve a testvéreimmel, alig-alig értettünk valamit a szerbórákon. A többiek, a „bennszülött városiak” valamivel jobbak voltak nálunk, de a többség, a tiszta magyar környezetben élő kb. a heti két órán elsajátított idegen nyelv (német, orosz) szintjén tudott szerbhorvátul (a továbbiakban szerbül). Én semmit sem értettem az általános iskolában felolvasott „pripovetkákából” (elbeszélésekből), és ez folytatódott a gimnáziumban is. Nikolić tanárnő nagy megörökönyödésére a Szőcs gyerekek mindenből jól teljesítettek, de az ő tantárgyából nagyon gyengén.

Továbbtanulás céljából Belgrádba, Újvidékre, Zágrábba kerültünk, és idővel csak megtanultunk szerbül, horvátul. Emberpróbáló feladat volt. Én például, mivel idegennyelv-szakra iratkoztam, a tanulmányaim elején igencsak hátrányos helyzetbe kerültem. Már az első előadáson, amelyen dr. Igrutin gyakorolta velünk a „dugi silazni, kratki ulazni” (hosszú ereszkedő, rövid emelkedő) hangsúlyokat, sorra kerülvén engem is megkért, ejtsem ki a Jugoszlavija szót. Miután nagy bátran,

magyarosan jól megnyomtam a szó elejét, szegény a füléhez kapott, majd amikor hallotta a hahotázó többiektől, hogy „Mađarica” (magyar) vagyok, megkért, legyenek szíves az ő óráin a jövőben ne szólaljak fel többé, csak figyeljek és hallgassak.

Egy másik esetet is leírok röviden, hogy érzékeltessem, milyen nehéz és megalázó idegen közegben egy más nyelvet beszélőnek. Társalogtak a hallgatók az előadások közti szünetben, kinek mik a szülei. Volt köztünk egy nagyon csinos, feltűnően jól öltözött fővárosi lány, aki büszkén mondta, hogy az ő apja ügyvéd. Erre én szerényen elismételtem, hogy az én apám is az. Hallom, amint összekuncognak, és (valószínűleg az egyszerű ruházatomból és gyér, szegényes szókinccsemből ítélkezve) egyikük hangosan felnevet: „Pusti je, neka priča, ne zna ona, šta to znači advokat!” (Hagyd, hadd beszéljen, nem érti az ügyvéd szó jelentését.)

A sok hivatalos ügyintézési, lakáskeresési kínokat most nem is említem. Az igazság kedvéért azonban el kell mondanom, hogy társaim gyorsan befogadtak, és idővel meg is szerettek. A mai napig tartó barátságok is születtek az újbélgádi egyetemista otthonban.

A nyelvi nehézségek ellenére mind az öten elvégeztük az egyetemet, évisméltás nélkül! Ezt el is mesélem mindig, amikor azt hallom, hogy a magyar gyereket szerb óvodába adják azzal a céllal, hogy később, a továbbtanuláskor ezzel ne legyen gond. Be sok szerb évfolyamtársam morzsolódott le, maradt a mai napig diploma nélkül, és nem a nyelv miatt!

Persze, a munkahelyeimen sem volt leányálom a kezdet. Az adai gépészeti középiskolában például a német, angol mellett szerbül is tanítanom kellett az esztergapad alkatrészeit, a kétütemű és négyütemű motor működési elvét, a zentai levéltárban pedig természetes elvárás volt, hogy a szerb nyelvű jegyzőkönyvek is hiba nélkül kerüljenek ki a kezem alól...

Mindez arra ösztökélt, hogy a gyerekeimnél majdan jól odafigyeljek, ne ütközzenek ilyen nehéz helyzetekbe. Elhatároztam, teszek arról, hogy játszva, természetes úton, idejében megtanulják az államnyelvet.

Erre jó alkalom mutatkozott, amikor a hídfeljárónál épült lakótömbben vettünk lakást. A mellettünk lévő négyemeletes épületben főleg a kaszárnyában dolgozó katonatisztek laktak családjukkal. Évente, két évente változtatták a lakhelyüket, így a gyerekeiknek nem volt idejük arra, hogy megtanuljanak magyarul. Nap mint nap hallottam és láttam a kicsiket, már három-négy éveseket is, amint kora reggeltől késő estig kint hangoskodnak, hancúroznak a Tisza-parti sétányon, felügyelet nélkül. Én az akkor még gyámoltalan egykém-et nem mertem kíséret nélkül leengedni, ha viszont velem volt, nem közeledett a vadul rohangáló csapathoz.

Úgy öt éves lehetett Anikó, amikor elérkezettnek láttam az időt arra, hogy egyedül lemenjen játszani a már jól összeszokott bandába. Az alapos, körültekintő felkészítéshez tartozott, hogy megtanítottam úszni (hiszen ott volt a folyó pár lépésre!), meg jól begyakoroltuk a mondókát: „Zdravo deco, hoću da se igram s vama!” (Sziaztok, gyerekek, szeretnék veletek játszani!)

Egy szép nyári napon aztán a kislány le is mérészkedett, én pedig szívdobogva lestem a teraszról, mi fog történni. Rövid idő után hallom, szalad fel a csemetém, és már a lépcsőházban boldogan ujjong:

- Anyu, anyu, már tudok szerbül!

- Ó, hát ennek nagyon örülök! Hadd halljam, mit tanultál?

- Brzo beži odavde! (Gyorsan tűnj el innen!) – ropogtatta büszkén az újonnan tanult szavakat.

*

Hogyan tanultam meg kólózni

A hatvanas évek végén, amikor az én generációm érettségizett, nem volt divat, mint ma, magyarországi egyetemekre iratkozni. Nekem ugyan megfordult a fejemben ilyesmi, mert nagyon féltém a tiszta szerb nyelvű környezettől. Az anyai nagymamám ugyanis Debrecenben lakott egy szép családi házban, mentem volna oda, csalogatott ő is, hogy ne legyen öreg napjaiban egyedül, de apám erélyesen irányított. Félt, ha egyszer elmegyek, nem fogok visszajönni a Tisza-vidékre, vagy ha visszatérek is, az államnyelv hiányos tudása akadályt fog jelenteni további boldogulásomban. Ő pedig úgy szervezte, terelgette a dolgokat, hogy gyermekei ne hagyják el szülőhelyüket.

Így kerültem Belgrádba a német-angol karra, ahol bizony hetekig, hónapokig szenvedtem az előadásokon. Mert hiába tudtam jól a két világnyelvet, hiába értettem én Schiller vagy Dickens nyelvét, szerbre való fordításukkal csak a második év végén próbálkozhattam. Többször csodálkoztak is a professzoraim, hogyan lehetséges az, hogy ebben az országban nőtem fel, ám mégsem beszélem a nyelvüket. Igyekeztem, tanultam, és ennek meg is lett az eredménye. A második szemeszter után tanulmányutat nyertem huszonvalahány évfolyamtársammal együtt. Három hónapos németországi tartózkodást ajándékozott a legjobb germanistáknak a Goethe Intézet.

Egy Kassel melletti kis városkában, Arolsenben laktunk, családoknál. Napközben, de általában este is együtt voltunk, barátkoztunk a világ minden tájáról odasereglett fiatalokkal. A tanulás mellett, persze, jutott idő szórakozásra, kirándulásra is.

Már az első hét végére szerveztünk egy társas estet, ahol minden csoport bemutathatta nemzete, országa jellegzetességét: táncát, irodalmát, történelmét.

No, ez nekem nem okozott fejfájást. Magyar-rajz-ének szakos édesanyámtól már pici koromban rengeteg gyönyörű magyar népdalt tanultam, és az akkor még csengő, tiszta szoprán hangommal el szerettem volna kápráztatni a közönséget. Egy egész éjszakán át lázasan válogattam, nem tudtam eldönteni, hogy a Tavaszi szél vizet áraszt vagy az Ezt a kislányt igazán, csakugyan nem az anyja nevelte kezdetű népdalt adjam-e elő.

Belgrádi társaim egyre érdeklődtek, mihez volna kedvem. Tudok-e valamilyen szerb verset, nótát. Derengeni kezdett valami bennem, hogy itt mások az elvárások. De mivel mégsem szavalthattam el magyaros kiejtésemmel mondjuk a Dioba Jakšićát (pedig akkor még fejből fújtam, úgy megtanultam a kitűnő bizonyítványért), hosszas tanakodás után a kólótáncosokhoz osztottak be. Meg sem fordult a fejükben, hogy én a csárdáson kívül életemben nem roptam mást (azt is úgy, hogy a partnerem lába bánta). Hallgattam. Rádöbbsentem, én ott jugoszláv vagyok. Majdcsak lesz valahogy.

Szerencsémre tartottunk egy főpróbát, amin rögtön kiderült, hogy lesz velem egy kis probléma. De nem zavart senkit az ügyetlenkedésem. Berángattak a sorba, húztak jobbra, vontak balra. Lassan belejöttem, és az előadáson már senki sem vehette észre, hogy egy kakukktójs is van a sorban. Jó képet vágtam hozzá, és lelkesen jártam a kólót.